

Tarihsel Perspektiften Japon İstihbaratı

Kubilay ATİK*

Öz: Bu makale Japon istihbarat teşkilatlarının yapılanmalarını ve kuruluş ve çalışma amaçlarını tarihsel bir perspektiften ele alarak bu yapıların işlevleri ve gelişimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Doğu Asya'da günümüzde de yalnız ekonomik anlamda değil siyasi ve askeri alanda da güçlü ve önemli bir aktör olmayı sürdüren Japonya'nın istihbarat alanındaki faaliyetlerinin tarihsel bir perspektiften incelenmesi önemlidir. Özellikle Meiji Restorasyonu ile birlikte çağdaşlaşma hareketine giren Japon ordusu istihbarat birimleri sayesinde gerek genişlemeci politikaların desteklenmesi gerekse işgal edilen yerlerin yönetimi için istihbarat faaliyetlerini güçlendirmiş, ikinci dünya savaşının sonuna kadar da Japon istihbarat birimleri bölgesel ve küresel anlamda etkili olmuşlardır. Bu nedenle Japon istihbarat birimlerinin kısa bir tarihçesinin ve gelişim süreçlerinin anlatımı önemlidir. Bu çalışma kapsamında bu istihbarat örgütlerinin ve tarihçelerinin yanı sıra onların iç yapıları ve işlevlerine de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Japonya, Doğu Asya, İstihbarat*

Japanese Intelligence from a Historical Perspective

Abstract: This article aims to observe functions and the development of the Japanese intelligence agencies and organizations through examining their structures, and reasons for establishment from a historical perspective. In that respect, it is important to observe the intelligence activities of Japan that still maintains to be one of the most powerful actors in East Asia in terms of economical but also political and military. Especially after the Meiji Resoration, the newly modernized Japan army was strengthened and developed by the help of the intelligence organizations, both for supporting the expansionist policies and the administration of the occupied territories, and the Japanese intelligence organizations remained to be effective on a regional and global bases until the end of the World War II. Therefore, a brief historical narrative of the Japanese intelligence agencies and their development processes is important. It was also reflected the

* Dr. Öğr.Üyesi, Nevşehir HBV Üniversitesi, Tarih Bölümü kubilayatik@gmail.com
Gönderim Tarihi: 20 Kasım 2019, Kabul Tarihi: 02 Ocak 2020

functions and the internal structures of these agencies within the framework of this article.

Keywords: *Japan, East Asia, Intelligence*

Giriş

Japonya'da istihbarat örgütleri orta çağa kadar dayanmaktadır. Pek çoğumuzun popüler kültürden tanıdığı Ninja (忍者) ya da daha doğru adlandırma ile Shinobiler (忍び) bu istihbarat geleneğinin sadece su yüzüne çıkmış çok küçük bir kısmıdır. Gerçek anlamda istihbarat faaliyetleri Sun Zi'nın da Savaş Sanatı adlı eserinde belirttiği tarzda klasik Çin yöntemleri ile yapılmıştır (Morita, 2018: 58). Bu yöntemler arasında kendi tüccarlarını komşu devletler hakkında bilgi almakla görevlendirmek, karşı tarafın bölgesine ajanlar sokmak ve Çin'in bugün de yaptığı gibi psikolojik harekâta bulunmak sayılabilir. Ünlü bir örnek olarak Japonların Sengoku Jidai (戦国時代: 15-17. Yy.) adını verdikleri Savaşan Beylikler döneminin ünlü derebeylerinden Takeda Shingen (武田信玄) kendi beyliğinde belli yaşın üstündeki kişileri yük oldukları gerekçesiyle kendi beyliğinden kovmuş ve bu kişiler komşu beyliklere sığınmıştır. Kendi beyliğinden kovulan kişilerin Takeda Shingen'e karşı hisler besleyeceğini düşünen komşu derebeyleri bu kişileri beyliklerine yerleştirip bazılarını da hizmetlerine almıştır. Ancak bu insanlardan bazıları Takeda ailesine bağlılıkları sürdüğü için yerleştikleri beylikler aleyhinde istihbarat faaliyetleri sürdürerek daha sonradan Takeda Shingen'in bu beylikleri fethetmesine yardımcı olmuşlardır (Turnbull, 2013: 31). Buna benzer örnekler daha da çoğaltılabilir. Daha sonra Tokugawa Şogunlarının 1603 yılında ülkeyi birleştirerek yeni bir düzen kurmaları neticesinde yeni bir devlet yapılanması ve buna uygun bir istihbarat ağı da oluşturulmuştur. 1640 yılında Şogun Iemitsu'nun fermanıyla Japonya dış dünya ile olan ilişkilerinde kısıtlamaya gitmiş ve düzenli diplomatik ilişkileri ve ticareti Hollanda, İngiltere, Çin, Kore ve Ryûkyû krallığı ile kısıtlamıştır. Bunda en büyük neden İspanyol ve Portekizlilerden gelen sömürgeci yayılmadır (Atik, 2012: 109). Bu amaçla İspanyol ve Portekizlilerin Fransiskan ve Cizvit tarikatlarını kullanmalarından şüphelenen Japonlar Shimabara yarımadasında çıkan ve zorlukla bastırılan bir Hıristiyan ayaklanmasından sonra şüphelerinde haklı olduklarını görek Hıristiyanlığı yasaklamış ve dış ilişkilerinde daha mesafeli

olmuşlardır. Ayrıca içeride yeni egemenlik altına alınan derebeyleri de kontrol altında tutabilmek ve hareketlerini izleyebilmek için etkin bir istihbarat ağı gerekliydi, zira bu derebeyleri 250 yıl kadar sonra birleştiklerinde Şogunluğu kolayca devirmişlerdir. Ancak 1600-1868 yılları arasındaki Edo dönemi boyunca istihbarat ağı hem iç hem de dış politika kararlarının alınmasında son derece etkili olmuştur.

Meiji dönemi ile birlikte ivme kazanan modernleşme hareketi ve beraberinde yabancılar ile var olan ilişkilerin artması istihbarat biçiminin ve ağı'nın yapılandırılıp geliştirilmesi ile sonuçlanmıştır. Bu dönem ile birlikte geliştirilen istihbarat ağı ileride Japonya'nın milliyetçilik etkisi ile yayılmacılığına ve hammadde arayışlarına cevap verecek bir Japonya Dış Politikası oluşturma amacına sahip olacaktır. Ancak Japonya istihbaratının zaaf olarak nitelendirilebilecek parçalı yapısı birimler arasında rekabete sebebiyet verecek ve bunun neticesi olarak ikinci dünya savaşından mağlup ayrılacaktır. İkinci dünya savaşı sonrasında Amerikalıların denetiminde kurulan istihbarat ve güvenlik birimlerinin de benzer şekilde parçalı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Savaş sonrası Japonya istihbaratının donatılmış ve örgütlenmiş bir yapıdan uzak olmasının başka sebeplerinin de olduğu söylenebilir. Japonya'nın egemenlik altına alınmasının akabinde de Amerikan askeri ve istihbarat varlığının devam etmesi ile anti-militarist eğilimler neticesinde büyük yetkilerle donatılan ve vatandaşların haklarını kısıtlayan istihbarat yapılanmasının itici bulunması modern Japonya istihbaratının yetersiz olmasının başlıca sebepleri olarak gösterilebilir

Edo dönemi Japonya İstihbaratı

Edo döneminde (1600-1868) Şogunluk yönetimi için iç istihbarat alanında diğer derebeyleri gözlemek üzere Ōmetsuke (大目付) adı verilen görevliler derebeylerin mülklerinde görevlendirilmiş bunun yanı sıra imparatorluk ailesinin bulunduğu Kyoto kenti de sürekli olarak gözetim altında tutulmuştur (Tsukahira, 1966: 27). Ancak asıl önemli tehdidin içeriden değil dışarıdan gelebileceğini sezen Japonlar örneğin Ruslar Uzak Doğu'ya açılmaya başladıktan sonra Rus yayılmasına karşı önlem olarak kuzey bölgelerinde daha çok faaliyette bulunmaya başlamış (Wells, 2004: 38), ayrıca ilişki halinde oldukları Hollandalılardan Ruslarla ilgili gelişmeleri düzenli olarak istemişlerdir. Örneğin

Kırım savaşı sırasında savaş hakkında düzenli olarak Hollandalılardan bilgi istenerek savaşı Rusya'nın kaybetmesi sonucu Rusların batıya doğru ilerlemesinin durması sonucu doğuda genişleme faaliyetlerine öncelik vereceği öngörülmüştür (Erkin, 2002: 19). Ancak Japonlar için Kırım savaşından daha önemli ve daha yakın olan gelişme Afyon savaşları olmuştur. Tarihi olarak Doğu Asya'nın devi olan Çin, ekonomik, kültürel ve siyasi anlamda Japonya'nın da dahil olduğu Doğu Asya kültür çemberini binlerce yıldır domine etmekteydi. Bu bağlamda Çin merkezli bir diplomasi ve dünya algısı yalnız Çin değil, komşusu olan Kore ve Vietnam gibi devletler ve kısmen de Japonya tarafından da kabul edilmekteydi. Ancak İngiltere başta olmak üzere batılı güçlerin bölgeye dayatmacı politikaları ve sonunda da Çin'i iki kez yenerek ticarete ve kendi şartlarıyla diplomasiye zorlamaları Japonya'da endişeye neden olmuştur (Asakawa, 2003: 15). İşte Çin'in bir kaosa sürüklenip batılı güçlerin ortak sömürgesine dönüştüğü, Rusya'nın giderek Japonya'ya baskıcı tutumunu arttırıp Doğu Asya'da yayılcı politikasını hızlandırdığı ve gerek İngilizlerin gerekse Amerika'nın Japonya'ya Çin'e dayatılanlara benzer anlaşmalar dayatma çabasına girdiği bir ortamda Şogunluk için dış istihbarat daha da önem kazanmıştır. Çin'in bu savaşlarda hezimete uğraması ve Çin için bölgede binlerce yıllık hegemonya sonrası utanç verici ve Avrupa lehinde eşit olmayan anlaşmalar imzalamaya zorlanması Japonların da benzer bir sona uğramasını olası kılmaktaydı. Buna ek olarak Afyon savaşlarının çok öncesinde Japonya kıyılarına hem İngilizler sıklıkla da Ruslar gelmekteydi (Gow vd., 2003: 108). Gelen Ruslardan bazıları esir alınarak sorgulanmış ve Rusların niyetleri hakkında bilgi alınmaya çalışılmış (Wells, 2004: 36), buna ek olarak İngilizler ve Fransızların bölgedeki gerçek güçleri de Hollandalılar, Çinli tüccarlar ve yakalanan Ruslardan alınan istihbarat neticesinde daha gerçekçi bir şekilde hesaba katılarak buna göre bir dış politika belirlenmeye çalışılmıştır (Morita, 2018: 87). Ancak yine de Amerikalıların böyle bir politikaya çok da zaman vermeden ülkeyi batılı güçlere açmaya zorlaması sonucu çıkan siyasi kargaşa ve ayaklanma ortamında Şogunluk devrilerek Meiji Reformasyonu adı verilen yenileşme hareketi başlamıştır.

Meiji Döneminden II. Dünya Savaşına Kadar Japonya İstihbaratı

1868 yılında Tokugawa Şogunluğunun haklarından feragat ederek yönetimi İmparatora ve onun emrinde kurulan hükümete devretmesiyle Japon modernleşmesi adını verdiğimiz hareket daha

da hız kazanmıştır. Aslında modernleşme hamlesi daha ülkenin kapalı olduğu dönemde Hollandalılar ve Çinlilerden alınan bilgi sonucu batılı güçlere karşı Japon silahlarının yetersiz kalacağı görülerek Şogunluğun son dönemlerinden itibaren askeri alanda başlatılmışsa da (Atik, 2012: 103) topluma ve devletin geneline yayılması Meiji dönemi ile birlikte başlamıştır denilebilir. Edo dönemi boyunca Japonların temel istihbarat kaynağı Nagasaki kentinde Hollandalılar ve Çinliler ile resmi ticaret için kurulan ticaret büroları, Kore ve Ryûkyû krallıklarından gelen elçilik heyetleri olmuştur (Isao, 1975: 23). Japonlar 200 yıldan uzun süre Japonların ister sıradan vatandaş ister devlet görevlisi olsun yurtdışına çıkmasını yasaklamış ve dış dünya ile ilgili bilgileri de kısıtlı bir çevre dışına çıkarmamıştır. Ancak Meiji dönemi ile birlikte daha gelişmiş bir istihbarat ağı kurulmasının gereği anlaşılmış ve Japonların ikinci dünya savaşı sonlarına kadar güdecekleri yayılcı politikada istihbarat örgütlerinin büyük etkisi olacaktır (Chen, 1984: 92).

Meiji dönemi ile birlikte hızlı bir sanayileşme hamlesi içerisine giren Japonya hem artan özgüven ve milliyetçiliğin etkisi ile genişlemek isteyen bir şahinler grubu hem de sanayisinin ihtiyaç duyduğu hammaddeleri elde etmek için sömürelere gereksinim duyulduğundan Asya'da yeni topraklar ve pazarlar kazanmanın yollarını aramaya başladı. Ancak Japonya iki yüzyıldan uzun süredir dış dünyayla ilişkilerini kısıtladığından ve bundan önce de Moğol işgalleri ve Japonya'nın Kore'yi 1590'lı yıllardaki işgal girişimleri haricinde Edo dönemi öncesinde de Japonlar genellikle kendi aralarında savaşmaktaydı. Bu bağlamda Japonlar 19. yüzyılın sonundan itibaren genişleme politikası izleyene kadar ciddi anlamda bir dış istihbarat ağı kurma gereksinimi duymamışlardır (Williams, 2013: 82). Bu yüzden kendi geleneksel istihbarat yapılanmaları dış istihbarat alanında çok fazla işe yararamamıştır (Rhee, 2012: 91). Buradan hareketle deniz güçlerini İngiliz, kara güçlerini de Alman modelinde yapılandıran Japonlar özellikle 1930'lu yıllardan itibaren Alman modelinde bir istihbarat yapısı kurma yoluna gitmişlerdir (Morita, 2018: 89).

Japonya ilk başlarda genişleme politikası ve bu politikayı destekleyecek bir dış siyaset için dış istihbaratın ne kadar önemli olabileceğini kavrayamamış genellikle resmi raporlarla yetinmiştir (Chen, 1984: 89). 19. yüzyılın ikinci yarısındaki bu politika Japonlara 1894 yılında Çin-Japon savaşında kazandığı toprakların bir kısmını

küçük düşürücü bir şekilde geri vermek zorunda kaldığında pahalıya mal olmuştur. Japonlar Doğu Asya'da, özellikle de Mançurya'da Rusya aleyhinde bir ilerlemenin bu denli hızlı olmasının yalnız Rusları değil İngilizlerle Fransızları da tedirgin edeceğini yalnızca elçilik raporlarına dayanarak hesap edememişlerdir (Gow v.d., 2003: 97). On yıl sonrasında meydana gelen Rus-Japon savaşı sırasında ise Japonlar en azından askeri istihbarat alanında ilerleme kaydettiklerini göstermişler hem Mançurya'da hem de İstanbul, Viyana gibi kentlerdeki İstihbarat birimleri sayesinde Rus donanmasının Baltık Denizi ya da Karadeniz'den hareketlerini izleyip haber vererek Japon donanmasını uyarılmışlardır (Dündar, 2006: 52). Ancak askeri istihbarat alanındaki bu başarıların sürmesine rağmen Japonlar 1930'lu yıllara değin gerçek manada etkin bir istihbarat ağı kurmakta çok başarılı olamamışlardır.

Rus-Japon savaşındaki zaferin ardından Japonlar daha da özgüven kazanarak Asya ana karasında ekonomik ve siyasi genişleme ve sömürgeci büyük güçler arasına girme hedefini benimsemişlerdir. Birinci Dünya savaşı sırasında Müttefik Güçler tarafında yer alan Japonya, Uzakdoğu'daki Alman sömürgelerini zorlanmadan ele geçirmiştir. Ancak Japonları da diğer müttefikler gibi asıl endişelendiren şey Çarlık Rusya'sında rejim değişikliği sonrası Bolşeviklerin yönetimi ele geçirmesi oldu (Spang-Wippich, 2006: 83). Rus Japon savaşı ve sonrasında birinci dünya savaşı sırasında da Japonlar Çin ve Mançurya dışında etkin bir istihbarat örgütüne ihtiyaç duymamışlardı (Paine, 2017: 101). Bu bağlamda Japonlar daha çok askeri polis (kenpeitai 憲兵隊) ve Dışişleri Bakanlığına bağlı kollara aracılığı ile yapılmaktaydı (Kotani, 2013: 97). Ancak Rusya'da meydana gelen devrimin Japonya'ya da sıçrama ihtimali Japonları iç güvenlik konusunda da dikkatli olmaya itti. 1881 yılında kurulmuş olan kenpeitai ilk kuruluşu itibariyle Fransız jandarma teşkilatını örnek alıp ismen bir askeri polis teşkilatı olmakla birlikte uygulamada Alman modeline göre işleyen bir gizli polis teşkilatıydı ve Alman Gestapo polisine benzer bir şekilde operasyonlarını yürütmekteydi (Morita, 2018: 98). 1907 yılında kenpeitai yalnız Japon iç güvenliğinden sorumlu tutulmakla kalmayıp yeni işgal edilmiş olan Kore'de ve daha sonrasında da işgal edilen tüm bölgelerde güvenlikten sorumlu tutuldu (Morita, 2018: 99), ve Jandarma görevinin yanı sıra tokkô (特高) adı verilen özel bir istihbarat birimi de içermekteydi (Morita, 2018: 99). Japonya

içerisinde İçişleri bakanlığına bağlı olarak çalışmaktayken Japonya dışındaki işgal edilen bölgelerde Savaş Bakanlığına bağlı olarak operasyonlarını sürdürmekteydi (Morita, 2018: 101). Japonya içerisinde birincil önceliği özellikle komünist ve diğer muhalif grupları izlemek ve kontrol altına almakken dışarıdaki görevi yeni işgal edilen bölgelerde kontrolü sağlamak, bağımsızlık isteyen grupların arasına sızmak ve bunları bastırmak ve bu bölgelerin Japonya'yla bütünleşmesi için halk arasında propaganda yaymaktı (Keene, 1964: 57). Birinci dünya savaşının sonuna kadar Japonya'nın işgal ettiği tüm bölgelerde bağımsızlık hareketlerini bastırmak ve Japonya içerisindeki muhalefeti bastırmak için kullanılan kenpeitai teşkilatı başa geçen aşırı milliyetçi hükümetlerin emrinde giderek daha da sert önlemler aldı ve güçlendi (Kotani, 2013: 87). Yalnızca Japonlardan oluşmayan bu teşkilat işgal edilen bölgelerden de bünyesine mensuplar katılmaktaydı. İkinci dünya savaşı sonrasında Japon işgali sırasında Japonlar ile işbirliği yapan pek çok kimse özellikle Kore, Güneydoğu Asya ve Vietnam'da yeni kurulan milliyetçi hükümetlerin istihbarat teşkilatlarında ve polis teşkilatlarında önemli görevler aldı (Amoroso, 1998: 39). Hatta kenpeitai üyesi bazı Japonlar dahi ülkelerine dönmek yerine buldukları yerlerdeki hükümetlerin hizmetine girmeyi yeğlediler (Williams, 2013: 97). Kenpeitai her ne kadar bir iç güvenlik ve istihbarat teşkilatı olarak kurulmuş olsa da özellikle ikinci dünya savaşı öncesi dönemden itibaren Alman ve İtalyan istihbarat örgütleri ile işbirliğine giderek Avrupa'da Japonya'yı ilgilendiren konular ve Uzakdoğu'daki Sovyet birliklerinin faaliyetleri konusunda bilgi alışverişinde bulunmuştur (Spang-Wippich, 2006: 81). Bunlara ek olarak Japon askeri istihbaratı özellikle de donanma istihbaratı ABD ile muhtemel bir çatışmaya karşı hazırlıklı olmak için gerek ABD içinde gerekse Güney Amerika ve Meksika'da faaliyetlerde bulunmuştur (Kotani, 2013: 105). Aşırı milliyetçi gruplara kurdukları ve başlarda daha çok Çin'de ve Kore'de faaliyet gösteren Kara Ejderler (kokuryūkai/ 黒龍會) ve Karanlık Okyanus (Gen'yōsha/ 玄洋社) gibi gizli yeraltı toplulukları göçmen ve benzeri görünümde Doğu Asya, Latin Amerika ve Amerika'ya sızarak donanmaya ve kenpeitai'ya istihbarat sağlamışlardır (Morita, 2018: 104). Nitekim Pearl Harbor baskını öncesinde donanmanın yeri, gemilerin ve uçakların sayısı gibi pek çok detay Japon ajanlarca titizlikle uzun süre incelenmiş ve daha sonrasında

bu istihbarata dayanarak saldırı planları hazırlanmıştır (Paine, 2017: 126).

Savaş Sonrasından Günümüze Japonya İstihbaratı

Japon istihbarat örgütlerinin bu dönemde ve sonrasında en büyük zaaflarından birisi parçalı yapı olmuştur diyebiliriz. Her ne kadar savaş yıllarında ön planda görünen istihbarat teşkilatı kenpeitai olsa da özellikle dış istihbarat alanında Japonya'da bugün de süregelen parçalı bir yapı mevcuttu. Donanma, Kara kuvvetleri, Dışişleri Bakanlığı ve Savaş Bakanlığı kendi istihbarat birimlerine sahipti ve genelde bu birimler arasında bir rekabet söz konusuydu (Williams, 2013: 89). Bu yapı savaş sonrasında da devam etmiştir. Bu birimler içerisinde dahi tıpkı orta çağdaki samuraylar arasındaki klanlaşmaya benzer şekilde takım önderleri etrafında bir yapılaşma ve aynı birim altındaki takımların öndere bağlı olarak birbirleriyle rekabeti olmuştur (Williams, 2013: 89). Bunun sonucu olarak Japonlar ikinci dünya savaşından yenik ayrılp ordularını ve kenpeitai gibi istihbarat ve polis birimlerini lağvederek müttefik idaresi altına girdikten sonra müttefiklerin, özellikle de Amerikalıların himayesinde kurulan yeni güvenlik ve istihbarat birimleri de merkezi olmaktan uzak ve parçalı bir yapıya sahiptir denilebilir. Japonya'da CIA'ye karşılık geldiği söylenebilecek merkezi bir haber alma örgütü olmadığı gibi var olan teşkilatların da maddi ya da siyasi açıdan Japonya ölçeğindeki orta düzey güçlerle kıyaslandığında çok cılız kaldığı söylenebilir. Bunun tarihi sebepleri parçalı ve düzensiz yapıda bulunabilirse de maddi ve siyasi olarak güçsüz kalmaları daha çok savaş sonrası anti-militarizm ve travma ile açıklanabilir.

1949'da işgal güçleri tarafından Japon ordusu ile birlikte Kenpeitai ve diğer polis teşkilatları içerisinde de savaş suçlularına yönelik bir temizlik çalışmasına gidilmiş ve pek çok asker, polis ve istihbaratçı görevlerinden uzaklaştırılmıştır (Kotani, 2013: 182). Ancak çok geçmeden Amerikalılar önderliğindeki işgal yönetimi Japonya'nın değerli bir müttefik olabileceğini fark etmiş ve düzenin yeniden sağlanabilmesi ve Sovyetler ve Çin gibi iki bölge gücü ile mücadele için yeniden bir yapılanmaya gitmiştir. 1952 yılında Japon polis teşkilatı ile birlikte eski istihbarat örgütü elemanları da yeniden işe alınmaya başladı (Archambeault-Fenwick, 1983: 92). Bunlar genellikle savaş dönemi belgelerinin tasnifi gibi basit işlerde istihdam edilseler de bu aslında Japon istihbarat örgütünün

Amerikalıların desteğinde yeniden yapılandırılmasının yolunu açmaktaydı (Williams, 2013: 79). Bu yıllarda temelleri atılan istihbarat teşkilatları günümüze değin Amerikan modelini izlemek istemişlerse de CIA ya da FBI tarzı bir istihbarat ağı günümüzde Japonya'nın sahip olduğu tüm ekonomik ve siyasi güce rağmen mevcut değildir.

Modern Japon istihbarat ağının parçalı ve zayıf yapısındaki ilk etmen daha önce de bahsedildiği gibi kurumlar arasında ve kurumların kendi içerisindeki rekabet ve birbirinden ayrı yapısıdır. Bunun nedenleri genellikle tarihseldir. 1952 sonrası dönemde her ne kadar Amerika model alınmaya çalışılsa da istihdam edilen kişiler eski alışkanlıkları sürdürmüştür denilebilir (Morita, 2018: 106). Ancak bir başka neden de Japonya'dan işgal güçleri çekilip egemenlik alındıktan sonra da Amerikan askeri ve istihbarat varlığının sürmesi ve Japonya'nın güvenliğini garanti altına almasıdır. Buna ek olarak özellikle Japon solunda ve liberaller arasında yaygın olan anti-militarist eğilimler sebebiyle savaş yıllarında olduğu gibi büyük yetkilerle donatılmış ve gizli operasyonlarla vatandaşların haklarını kısıtlayan istihbarat teşkilatı fikri en az agresif bir orduya sahip olmak kadar itici gelmekteydi. Bu sebeple Japon istihbarat teşkilatlarına küçük bütçeler ayrılmaktaydı (Morita, 2018: 107). Bunların arasında MİT yada FBI'ye en yakını olan PSIA (Public Security Intelligence Agency/ Kôanchôsachô/ 公安調査庁) 21 Temmuz 1952 tarihinde kurulmuştur (Kotani, 2013: 107). Bünyesinde 1500 civarında çalışan barındırır ve yaklaşık 15 milyar yen gibi hem Japonya hem de Japonya ölçeğindeki orta düzey güçlere göre oldukça küçük bir bütçeye sahiptir (Morita, 2018: 104). Üstelik bu bütçe 90'lı yıllardan itibaren 17 milyar yenden 15 milyar yene düşürülmüştür (Morita, 2018: 109). Bunda soğuk savaşın sona ermesinin de etkisi büyüktür. Japonya 1990'lı yıllardan itibaren daha çok terörle mücadele ve iç güvenlik alanında istihbaratını güçlendirmeye yönelmiştir denilebilir. Bunda Tokyo metrosunda 1995 yılında meydana gelen sarin gazı saldırılarının ve 11 Eylül saldırılarının rolü büyüktür.

Ancak yalnız PSIA üzerine yoğunlaşmak Japon istihbarat yapısı hakkında yanılmamıza neden olabilir. Adalet Bakanlığına bağlı bir birim olan PSIA haricinde Japon Polis teşkilatı, Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Sahil Güvenlik, Maliye Bakanlığı, Ekonomi Ticaret ve Sanayi Bakanlığı bünyesinde de istihbarat birimleri bulunmaktadır ve bu birimler daha çok dış istihbarat

toplama ve toplanan istihbaratın analizi konusunda daha etkindirler (Williams, 2013: 89). Bu birimler dahil oldukları bakanlıklar bünyesinde faaliyet göstermekle birlikte birbirleri ile iletişimleri kısıtlıdır. Bu da Japon istihbarat ağının zayıflıklarından birisidir denilebilir. Ancak bunların haricinde ve hepsinden daha etkin olan istihbarat birimi Naichô adı verilen Bakanlar Kurulu için istihbarat toplayan, buna ek olarak diğer istihbarat birimlerinden gelen verileri de birleştirerek analiz eden kurumdur (Williams, 2013: 90). Buna ek olarak müttefik ülkelerden ve diğer dış haber ve basın kaynaklarından toplanan istihbarat ve bilgiler de Naichô tarafından toplanarak analiz edilir (Morita, 2018: 109). 170 civarı personeli bulunan Naichô'daki çoğu çalışan Polis Teşkilatı, Dışişleri Bakanlığı ve diğer bakanlıklardan görevlendirilen kişilerdir. Gerek çalışan sayısı gerekse bütçesi itibarıyla CIA yada MİT gibi bir istihbarat teşkilatı olmanın uzağında olmakla birlikte Naichô dış politika kararlarının verilmesinde etkin ve işe yarar istihbarat sağlamakla görevlidir ve PSIA dahil diğer tüm istihbarat ağlarından daha etkin görev almaktadır (Kotani, 2013: 107). Wikileaks belgelerinin sızdırılmasından sonra Naichô ile CIA arasında pek çok görüş alışverişi ve eğitim seminerleri düzenlendiği ortaya çıkmıştır (Morita, 2018: 111). Günümüzde Naichô'nun daha da geliştirilerek CIA benzeri bir yapı haline getirilmesi tartışılmaktaysa da kısa vadede Japonya'nın Kore yarımadası ve Çin ile olan sorunlarına rağmen anti-militarist tutumunu sürdürmesi engel teşkil etmektedir (Morita, 2018: 129).

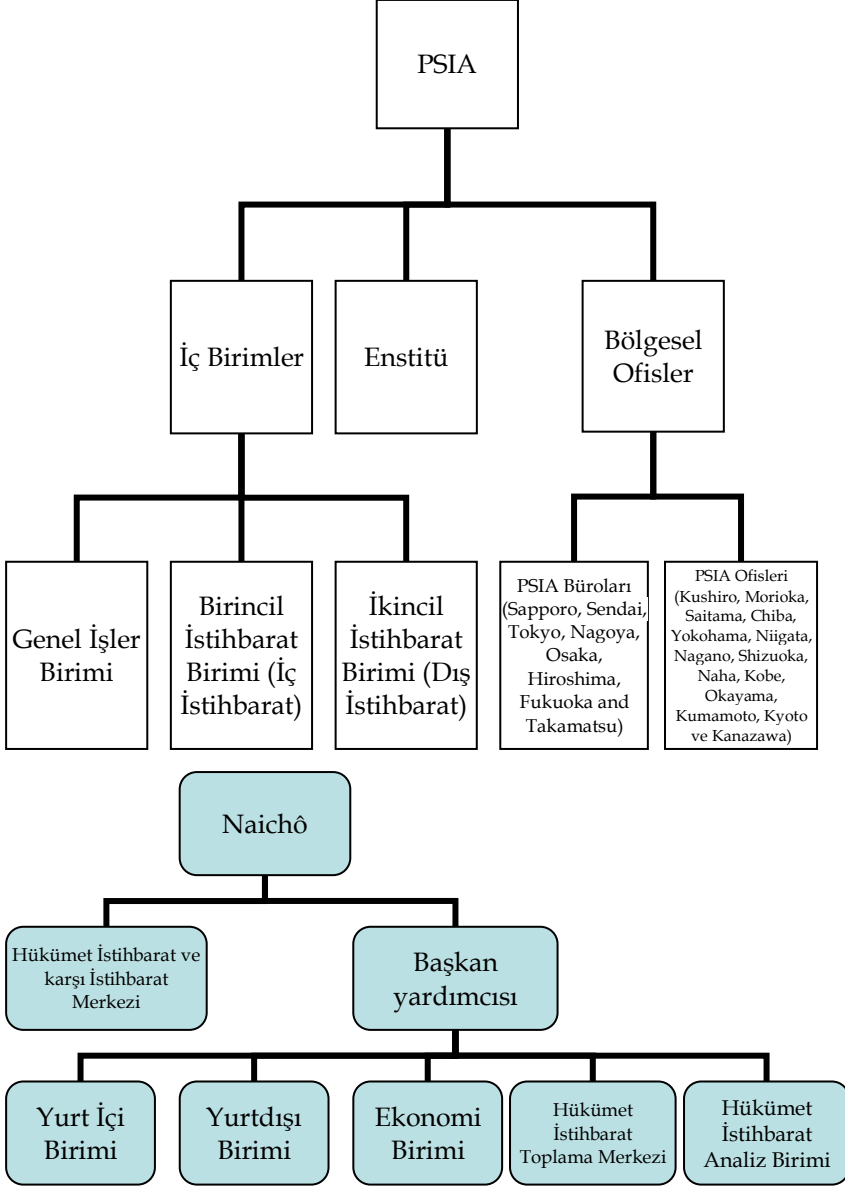
Sonuç

Japonya istihbaratının prototip örnekleri Savaşan Beylikler döneminde görülmektedir. Tokugawa Şogunlarının 1603 yılı itibarı ile ülkeyi birleştiren ve barış ortamını temin eden girişimleri neticesiyle bu yapılanmaya uygun yeni bir istihbarat ağı oluşmuştur. Bu yeni istihbarat yapılanması Edo döneminde egemenlik altına alınan derebeyliklerin hareketlerini izleme ve onları kontrol altında tutabilmek amacına sahiptir. Modernleşme yolunda bir dönüm noktası olarak ifade edilebilecek Meiji Restorasyonu ile birlikte Japonya, gelişmiş bir istihbarat ağının kurulması gerekliliğinin farkına varmıştır. Bu dönemde geliştirilen istihbarat ağı Japonya'nın dış politikasını belirlemede etkin bir role sahiptir. Bu istihbarat ağı, yirminci yüzyılın ilk yarısında, Japonya'nın milliyetçilik ideolojisi ile yayılcılığı ve hammadde

arayışlarında ülkenin ihtiyaçlarını karşılama doğrultusunda etkin bir şekilde hareket edecektir. Fakat mevcut istihbarat ağının parçalı bir yapıda olması ve birimler arasındaki rekabet, Japonya'nın sahip olduğu amacı olumsuz etkilemiş ve bu durum ikinci dünya savaşının kaybedilmesine etki etmiştir. Savaş sonrasında da istihbarat ağı çeşitli sebepler neticesinde örgütleniş bir özelliğe sahip olmaktan uzaktır ve parçalı yapısını devam ettirmiştir.

Günümüzde Kore yarımadasında Japonya'yı da ilgilendiren sorunlar, Çin'in faaliyetleri ve terörizm gibi pek çok sorun Japonya'nın kendisini savunması için güçlü bir istihbarat ağını gerekli kılmaktadır. İkinci dünya savaşının hemen ardından Amerikan modelinde ve Soğuk Savaş gereksinimlerine göre kurulmakla birlikte Japon istihbarat teşkilatlarının gelişmelere bağlı olarak kendilerini güncellemeleri ve hatta CIA ve FBI tarzında tek merkezden yönetilir daha güçlü ve yetkin teşkilatlar haline gelmeleri kuvvetle muhtemeldir. Ancak tarihsel bağlamda bakıldığında Japon istihbarat yapısı Türkiye ya da Batı'da anladığımızdan daha farklıdır ve yetkileri bakımından son derece kısıtlanmıştır. Bunda siyasi ve Japon anayasasından kaynaklanan hukuki sebepler Japonların isteksizliği ya da istihbarat konusunda yetersiz olmalarından daha öndedir.

EK- Günümüzdeki Japon İstihbarat Teşkilatlarının Yapıları

Kaynakça

- AMOROSO, Donna J. 1998. "Dangerous Politics and the Malay Nationalist Movement, 1945-47". *South East Asia Research* 6 (3): 253-80.
- ARCHAMBEAULT, William G., ve Charles R. Fenwick. 1983. "A Comparative Analysis of Japanese and American Police Organizational Management Models: The Evolution of a Military Bureaucracy to a Theory Z Organization". *Police Stud.: Int'l Rev. Police Dev.* 6: 3.
- ASAKAWA, Michio. 2003. "Anglo-Japanese Military Relations, 1800-1900". içinde *The Military Dimension*, 13-34. Springer.
- ATİK, Kubilay. 2012. "Japonya, Kapalı Ülke, İdeoloji ve Din". *Doğu-Batı*, sy 60 (Mayıs).
- CHEN, Ching-chih. 1984. *The Japanese colonial empire, 1895-1945*. Princeton University Press.
- DÜNDAR, A. Merthan. 2006. *Pan-İslâmizm'den Büyük Asyacılaşma: Osmanlı İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya*. Ötüken Neşriyat.
- ERKİN, Hüseyin Can. 2002. "17. ve 18. Yüzyıllarda Japonya'da Türkiye Bilgisinin Oluşumu". *Tarih ve Toplum*, sy 218: 88-98.
- GOW, Ian, Yōichi Hirama, ve John Chapman. 2003. *The History of Anglo-Japanese Relations, 1600-2000: Volume III: The Military Dimension*. Springer.
- ISAO, Nishihira. 1975. "鎖国日本における洋学導入の経路 [Sakoku Nihon ni okeru Yōgaku Dōnyū no Keiro]". *沖縄国際大学教養部紀要 [Okinawakokusaidaiigaku Kyōyōbu Kiyō]* 2 (2): 1-43.
- KEENE, Donald. 1964. "Japanese Writers and the Greater East Asia War". *The Journal of Asian Studies* 23 (2): 209-25. <https://doi.org/10.2307/2050133>.
- KOTANI, Ken. 2013. "A Reconstruction of Japanese Intelligence: Issues and Prospects". İçinde *Intelligence Elsewhere: Spies and Espionage Outside the Anglosphere*, editör Philip H. J. Davies ve Kristian C. Gustafson, 181-. Washington D.C.: Georgetown University Press.
- MORİTA, Yoshihiko. 2018. 吉田松陰『孫子評註』を読む: 日本「兵学研究」の集大成 [Yoshida Shōin "Magoko Hyōchū" wo yomu: Nihon 'Heigaku Kenkyū' no Shūtaisei]. Tokyo: PHP Kenkyūjo.
- PAİNE, S. C. M. 2017. *The Japanese Empire: Grand Strategy from the Meiji Restoration to the Pacific War*. Cambridge University Press.
- Rhee, Kun-Woo. 2012. "On the Japanese Investigations for the Korean Sea during Meiji Period". *The Journal of Fisheries Business Administration* 43 (3): 1-22.
- SPANG, Christian W., ve Rolf-Harald Wippich. 2006. *Japanese-German relations, 1895-1945: war, diplomacy and public opinion*. Routledge.

TSUKAHİRA, Toshio George. 1966. *Feudal Control in Tokugawa Japan: The Sankin Kotai System*. New York: Publication for the East Asian Research Center.

TURNBULL, stephen. 2013. *kawanakajima 1553-64: samurai power struggle*. oxford: bloomsbury publishing.

Wells, david n., ed. 2004. *russian views of japan, 1792-1913: an anthology of travel Writing*. New York: Routledge.

WILLIAMS, Brad. 2013. "Explaining the Absence of a Japanese Central Intelligence Agency: Alliance Politics, Sectionalism and Antimilitarism". *Journal of East Asian Studies* 13 (1). http://www.academia.edu/4044058/Explaining_the_Absence_of_a_Japanese_Central_Intelligence_Agency_Alliance_Politics_Sectionalism_and_Antimilitarism.